

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен **“доктор”** по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли)

Автор на дисертационния труд: ТАТЯНА ИВАН ПИЛЯН, докторант на самостоятелна форма на обучение към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО В СЪРБИЯ“

Рецензент: ПРОФ. Д-Р ВАЛЕНТИНА ЛЮБЕНОВА НИКОЛОВА-АЛЕКСИЕВА, Университет по хранителни технологии-Пловдив, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление, определена за член на научното жури със заповед № РД-16-1342/02.12.2021 от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

Изменението на климата на глобално ниво се явява сериозно предизвикателство и поражда необходимостта от непрекъснати промени и адаптация на агроекосистемите под въздействието на екстремните метеорологични явления. Агроекосистемите реагират по различен начин на тези биофизични промени, както на локално, така и на глобално ниво. Прекомерната химизация на селското стопанство води до натрупване на вредни отпадъци в земята, които мигрират в подземните водни течения, а те от своя страна водят до замърсяване и на водните повърхности. Развитието на технологиите дава възможност за нови решения в областта на селското стопанство, чрез наблюдение и документиране на производството, обработка на големи данни и управление на работния процес, което води до превръщането му в прецизно земеделие, прилагащо адекватни сировини в съответствие с нуждите. В условията на глобална екологична криза, дигитализация и икономика, основана на конкуренцията, проблемът за устойчивото развитие на земеделието се превръща в жизнено важен.

В контекста на икономическите интереси и перспективи на Сърбия, безспорно избраната тема на дисертацията и получените резултати обуславят нейната актуалност и значимост. Недостатъчните изследвания в областта на икономическата устойчивост на земеделските стопанства с различна специализация и интензификация, поражда необходимостта от научен труд с подобен фокус.

В тази връзка може да се заключи, че темата на дисертацията е сполучливо избрана. Тя е изключително актуална, дисертабилна е и има голяма практическа значимост.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Във въведението на дисертационния труд са формулирани основната цел и са издигнати четири хипотези, свързани с *изследване и анализиране на въздействието на глобалните екологични проблеми и модерните технологии върху устойчивостта на селскостопанското производство*. Формулираните хипотези са доказани в хода на изследването.

Дисертационното изследване се основава на използването на принципите на диалектиката, единството на теорията и практиката, научната абстракция. За доказване на издигнатите хипотези се използва следния методичен инструментариум: системно-структурен анализ, индукция, дедукция, обобщения, статистическите методи – дескриптивна статистика, хи-квадрат, корелационен и регресионен анализ.

При обработката на емпиричната информация е използван специализираният програмен продукт SPSS и статистически пакет на MS Excel.

Методическият инструментариум е подходящо подбран, в съответствие с поставените цел и задачи.

При интерпретиране на данните докторантката се базира на данни от научни публикации и трудове на сръбски и чужди автори; информационни бюлетини на международни организации; доклади и бюлетини на Министерството на земеделието на Сърбия, както и редица нормативни актове. Емпирична информация за изследването е осигурена и от анкетни проучвания, като извадката включва 325 респонденти територията на Войводина в Сърбия.

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Представеният дисертационен труд е в обем от **157 страници**. В структурно отношение включва **увод, 3 глави и заключение**. Резултатите са получени чрез съвременен инструментариум и са онагледени с подходящо подбрани **29 фигури и 38 таблици**.

Структурата на дисертационното изследване е логически построена и съответства на поставената цел и задачи. Трудът съдържа конкретни резултати и емпирични доказателства, които обективно отразяват реалните постижения на проведеното научно изследване.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Дисертационният труд анализира съвременните научни постижения в областта на управлението на земеделието за постигане на високо качество и устойчиво развитие. Библиографската справка включва **общо 89 източника**, от които **12 стратегически документа, 8 нормативни документа, 50 научни публикации и 19 електронни източника**. От цитираните научни публикации, **9 са на английски език**. Посочените литературни източници са пряко свързани с темата на дисертационния труд.

Направените систематизации и обобщения показват задълбоченост и добросъвестна работа с литературните източници, умения за приложение на аналитични и дедуктивни техники за обработка на информация с различни изследователски методики. Представеният дисертационен труд е **цялостно, завършено изследване по актуален и значим обществено-икономически проблем**. В хода на изследването са повдигнати и поставени на обсъждане най-значимите теоретични и практически проблеми, свързани със заплахите и

предизвикателствата за устойчивото развитие на земеделието в Сърбия.

Татяна Пилан притежава задълбочена теоретико-методологическа подготовка, умения за самостоятелна исследователска работа и резултатите от дисертационното изследване доказват тази моя преценка.

Оценявам високо получените конкретни резултати, на база на които са направени научно-обосновани изводи по отношение на нивото на приложение на модерните технологии в селското стопанство в Република Сърбия и влиянието им за устойчивото развитие на сръбското земеделие.

Заинтересовани страни от изследването могат да бъдат образователни и обучителни организации за целите на професионалната подготовка, бизнесорганизации с различен индустриски профил, организации от неправителствения сектор, органите на държавната и регионална власт.

5. Приноси на дисертационния труд.

Приносите могат да бъдат разделени на научни и научно-приложни.

Към **научните приноси** може да се отнесе обогатяване на знанията в областта на управлението и устойчивото развитие, чрез предложената концептуална рамка за оценка на икономическата устойчивост на сръбското земеделие.

Към **научно-приложните** се отнасят:

- на базата на научно обоснована методология е предложената методика за анализ на въздействието на глобалните екологични проблеми и модерните технологии, в реално време;
- предложените модели за повишаване на секторната устойчивост и коопериране за по-добра икономическа устойчивост на земеделските стопанства в Сърбия;
- препоръките за подобряване на устойчивото развитие на земеделските стопанства в Сърбия, на базата на анализа и оценката на равнището на икономическата им устойчивост, както и на факторите, които я определят.

Приемам приносите като реални, достоверни и доказани в хода на дисертационното изследване.

6. Критични бележки и въпроси.

- **Основно мнение:** качествена дисертация, отлично онагледена, ясно очертани резултати и с потенциал за развитие.
- **Критични бележки:** нямам съществени критични бележки към дисертационното изследване.
- **Препоръки:**

- Препоръчително е всяка глава да завършва с изводи, от които ясно да личи изпълнението на поставената цел и свързаните с нея задачи.
- Необходимо е по-ясно и категорично подчертаване на собственото мнение по разглежданите теоретични проблеми.

Направените препоръки в никакъв случай не омаловажават стойността на постигнатите резултати и положения от докторантката труд.
Същевременно имам и един въпрос :

- **Въпрос 1:** Според докторантката, какви предизвикателства крие развитието на генетиката, изкуствения интелект, роботиката, 3D принтирането,

нанотехнологиите, биотехнологиите, дигитализацията и могат ли те да се превърнат в сериозни заплахи за управлението на сръбското земеделие?

7. Публикувани статии и цитирания.

Представени са общо 18 публикации в съавторство за периода 2016 -2019 г., посветени на дисертационния труд, в 12 от които е първи автор.

Посочените публикации отразяват в голяма степен основните постижения на дисертационния труд. Като обем и качество те съответстват на изискванията за получаване на ОНС „доктор“. Давам много висока оценка за активната публикационна дейност на докторантката и нейната способност, както за самостоятелна изява, така и за работа в екип.

Авторефератът е представен в установената форма и съдържание. Той отразява в обобщен вид основните резултати от изследването и дава необходимата представа за теоретичните и приложни постижения на автора.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предвид достойнствата на дисертационния труд, актуалността и сложността на изследваните проблеми, необходимостта от търсене на ефективни решения за тях в практиката, доброто теоретично равнище на изследваните и анализирани проблеми, може да се обобщи, че представеният дисертационен труд отговаря на нормативно заложените критерии за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ /ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение /.

Посочените резултати от изследването, посветено на „**Възможности и заплахи за устойчивото развитие на земеделието в Сърбия**“ дават достатъчно основание за **ВИСОКА ОЦЕНКА** на научния потенциал и изследователската дейност на докторантката.

Всичко това ми позволява убедено да гласувам **ПОЛОЖИТЕЛНО** за присъждане на **Татяна Иван Пилан** на научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

Дата: 22.01.2022 г
гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ
СТАНОВИЩЕТО:
(проф. д-р В. Николова- Алексиева)